

بررسی اثرات نگرش مذهبی بر میزان طلاق توافقی و غیرتوافقی زوجین در سطح

شهر آباد

زهرایوسفی

کارشناسی ارشد گروه علوم تربیتی، واحد آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، آباد، ایران

مرضیه حیدری*

استادیار گروه علوم تربیتی، واحد آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، آباد، ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۴/۱۸ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۶/۰۹

چکیده

هدف از انجام این پژوهش، بررسی اثرات نگرش مذهبی بر میزان طلاق توافقی و غیرتوافقی زوجین بوده است. روش پژوهش، علی-مقایسه‌ای و جامعه آماری شامل زوجین متقاضی طلاق توافقی و طلاق غیرتوافقی مراجعه‌کننده به دادگاه‌های خانواده و مراکز مشاوره خانواده در شهر آباد بودند که ۱۵ زوج متقاضی طلاق توافقی و ۱۵ زوج متقاضی طلاق غیرتوافقی با روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. جهت گردآوری اطلاعات از پرسش‌نامه ۱۵ گویه‌ای نگرش‌های مذهبی خدایاری فرد و همکاران (۱۳۸۳) با ۲ بعد پررنگ شدن نقش دین و کم‌رنگ شدن نقش دین در زندگی استفاده شد. روایی محتوایی پرسش‌نامه توسط تعدادی از اساتید علوم تربیتی و پایایی پرسش‌نامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ مورد بررسی و تأیید قرار گرفت. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از آزمون میانگین دو جامعه مستقل با استفاده از نرم افزار SPSS استفاده شد. یافته‌های پژوهش نشان داد که تفاوت معناداری بین زوجین متقاضی طلاق توافقی و غیرتوافقی در نگرش‌های مذهبی آنان (پررنگ شدن نقش دین و کم‌رنگ شدن نقش دین) وجود دارد.

واژگان کلیدی: نگرش مذهبی، میزان طلاق توافقی، میزان طلاق غیرتوافقی، زوجین، شهر آباد.

مقدمه

از حدود سال‌های ۱۹۳۸ که اولین تحقیق روی ازدواج^۱، منتشر شد؛ تاکنون مسائل زیادی توسط متخصصین در مورد فرایند ازدواج و طلاق و مسیری که زن و مرد در زندگی مشترک طی می‌کنند، مطرح شده است (ویسمن و همکاران^۲، ۲۰۱۷). در خصوص پیش‌بین‌های شکست و موفقیت رابطه زناشویی؛ نظریه‌ها، مدل‌ها و رویکردهای متعددی مطرح شده است. مطابق نظریه تبادل اجتماعی^۳؛ یک شخص در صورتی در یک رابطه باقی می‌ماند که جاذبه‌های درونی آن قوی‌تر از کشش‌های بیرونی باشند. نظریه رفتاری در مورد ازدواج، تأکید بر تبادل رفتارهای خاص میان فردی است. مطابق این نظریه رفتارهای مثبت یا پاداش‌دهنده ارزیابی‌های کلی را از ازدواج بالا می‌برند، درحالی‌که رفتارهای منفی یا تنبیهی مضرند. یکی دیگر از رویکردهای نظری بانفوذ در خصوص بازده زناشویی؛ نظریه دل‌بستگی است. پژوهش‌گران رابطه زناشویی که از این نظریه برای پیش‌بینی پیامدهای زناشویی بهره می‌جویند بر این فرض‌اند که کاهش‌ها در رضایت زناشویی و وقوع جدایی یا طلاق ناکامی در بهبودی از بحران‌ها را منعکس می‌کند. به‌طورکلی، زوجینی که رویدادهای استرس‌زای بیشتری را تجربه می‌کنند باید بیشتر در معرض پیامدهای زناشویی منفی باشند و این تأثیر باید به سطوح منابع زوجین و تعریف زوجین از رویدادها تعدیل شود (کیهان‌نیا، ۱۳۹۸).

یکی از معضلات مهم زندگی زناشویی در کنار ازدواج و آسیب‌شناسی‌های ازدواج پدیده طلاق است. شیوع روزافزون این پدیده پژوهش‌گران و نظریه‌پردازان حوزه خانواده و ازدواج را بر آن داشته تا در مورد علل و عوامل تأثیرگذار بر آن؛ به بررسی و کنکاش بپردازند. برای مقابله با معضل طلاق می‌توان به بررسی ریشه‌های آن پرداخت. این مطالعات در مورد طلاق‌های توافقی که با توافق طرفین و زوجین انجام می‌شود و طلاق‌های غیر توافقی که یکی از زوجین فقط اصرار به انجام آن دارد انجام شده است (ویسمن و همکاران، ۲۰۱۷)؛ البته باید به این نکته توجه داشت که گرچه طلاق، شوم‌ترین سرنوشتی است که ممکن است برای یک خانواده رقم بخورد با این‌وجود؛ گاه گریزی از آن باقی نمی‌ماند. با طلاق رشته ازدواج میان زن و شوهر قطع می‌شود و از آن‌پس برای باز کردن گره و عقده میان آن دو باید برخی اقدامات انجام شود. طلاق یک واقعیت اجتماعی است

---

^۱ marriage

^۲ Whisman et al

^۳ social sharing

بررسی اثرات نگرش مذهبی بر میزان طلاق توافقی و غیر توافقی زوجین.....135

و با عوامل متعددی عوض می‌شود. خود عمل طلاق بد نیست؛ اما سیستم و رفتارهای اجتماعی است که آن را بد می‌کند. یک زندگی ممکن است به دلیل شرایط بد اقتصادی، ندادن اجازه کار از سوی مرد به زن، اعتیاد و... به طلاق بیانجامد. با وجود شرایطی که در جامعه ایرانی وجود دارد؛ سن پایین ازدواج نمی‌تواند صدمه‌ای به یک زن یا مرد بزند. در مقابل زن‌ها به خاطر داشتن سواد و حمایت پدر و مادر به راحتی تقاضای طلاق می‌کنند و در مواردی با استفاده از مهریه خود جلوی طلاق را می‌گیرند (هاشمی، ۱۳۹۲). یکی از مهم‌ترین معضلاتی که باعث ایجاد طلاق توافقی و یا غیر توافقی بین والدین می‌شود نگرش مذهبی و دینی زوجین به پدیده طلاق بوده و هست. به نظر می‌رسد که جهت‌گیری مذهبی ممکن است موجب احساس شادکامی شود. این امر به این دلیل است که رابطه شخصی با نیرویی برتر، سبب چشم‌انداز مثبتی در زندگی می‌شود. از عوامل دیگری که با عملکرد تحصیلی مطلوب دانشجویان رابطه دارد، بهزیستی روان‌شناختی و رضایت از زندگی است (چراغی و مولوی، ۱۳۹۵). احساس بهزیستی در طول عمر، از مؤلفه‌های نگرش مثبت افراد نسبت به جهانی است که در آن زندگی می‌کنند. در واقع تجربه شادمانی و رضایت از زندگی هدف عالی زیستن در این جهان به شمار می‌رود و احساس غم و ناخرسندی اغلب مانعی در راه انجام وظایف است (شاهمرادی و همکاران، ۱۴۰۰). این عامل یکی از مهم‌ترین نیازهای روانی بشر در زندگی تلقی می‌شود. به همین دلیل تأثیرات عمده‌ای بر شکل‌گیری شخصیت آدمی و در یک کلام مجموعه زندگی انسان دارد و در پی آن همیشه بر عملکرد انسان در سطوح مختلف تأثیر می‌گذارد (بشارت، ۱۳۹۷). از دست دادن هویت فرهنگی بین زوجین و از دست رفتن بسیاری از ارزش‌ها بر اساس شیوع طلاق‌های مختلف در بین جامعه اهمیت پرداختن به موضوع طلاق را نمایان ساخته است. زیرا اگر زوجین، با استفاده از دستورات دینی و تفکرات اصولی در زندگی به انتخاب همسر توجه کرده باشند و پس از انتخاب؛ مسیری مشخص را برای زندگی سالم برگزینند، بی‌شک کمتر دچار مشکلات ناسازگاری خواهند شد. تا با استفاده از آن مسیر، زوجین به پیشرفت کمی و کیفی زندگی خود اندیشیده و به فکر جدایی و طلاق به‌عنوان آخرین راه نجات نباشند. البته به این موضوع نیز باید توجه شود که تفاوت‌های بسیار در ویژگی زوجین متقاضی طلاق توافقی و غیر توافقی وجود دارد (هاشمی، ۱۳۹۲).

نگرش فرهنگی، مذهبی و دینی، متغیری است که به‌نوعی زوجین در شرف طلاق را درگیر می‌سازد. در بسیاری از مواقع حتی در کشورهای پیشرفته تفاوت در نگرش‌های فرهنگی و مذهبی و ویژگی‌های این دو مقوله در افراد عامل مهمی برای طلاق بوده است. به‌وضوح می‌توان دریافت باوجود این نوع از تفاوت‌ها که منجر به اختلافات و ناسازگاری‌های عمیقی بین زوجین خواهد شد؛ بروز طلاق؛ تعجب‌برانگیز نیست. زیرا هویت افراد در پاره‌ای از اوقات بر مبنای نوع مذهبی که دارند، استوار است و گاه دیده می‌شود که برخی این موضوع را به شکلی ساده پنداشته و اعتقاد به این موضوع ندارند که خود سرمنشأ شروع بسیاری از مشکلات مرتبط با ناسازگاری در زوجین است. البته به‌مانند بسیاری از متغیرهای شرح داده‌شده در این مبحث، به نظرمی رسد میزان نگرش مذهبی، بین زوجین در طلاق توافقی و غیر توافقی متفاوت بوده و بین معناداری خصوصیات و ویژگی‌های مذهبی و فرهنگی زوجین متقاضی طلاق توافقی و غیر توافقی تفاوت‌هایی موجود باشد. تحقیقات نیز در این زمینه تا حدودی این تفاوت را نشان می‌دهد که تفاوت معناداری بین افرادی که طلاق توافقی می‌گیرند و رابطه معنادار بین زوجین با طلاق غیر توافقی و متغیر ویژگی‌های مختلف فرهنگی و مذهبی موجود است (تایین و همکاران^۱، ۲۰۱۹). پژوهش‌های زیادی اثرات مثبت گرایش مذهبی را بر سلامت روان مورد تأیید قرار دادند و نشان دادند که با افزایش نگرش مذهبی، سلامت روان هم افزایش می‌یابد (ویسمن و همکاران، ۲۰۱۷). چراغی و مولوی (۱۳۹۵)، در پژوهشی که به هدف بررسی رابطه ابعاد مختلف دین‌داری و سلامت عمومی در دانشجویان دانشگاه اصفهان پرداخت؛ و ارتباط نگرش مذهبی با مکان کنترل و نقش جنسیت را مورد بررسی قرار داد؛ نتایج نهایی تحقیق نشان داد که تفاوت بین نمرات دین‌داری دانشجویان دو جنس از نظر آماری معنادار نیست. همچنین مقایسه نمرات سلامت عمومی دختران و پسران نیز نشان داد که تفاوت معناداری در نمرات سلامت عمومی دختران و پسران وجود ندارد. بشارت (۱۳۹۷) در پژوهشی که به هدف بررسی ویژگی‌های شخصیتی به‌عنوان پیش‌بینی‌کننده‌های میل به طلاق در زوج‌های در شرف طلاق توافقی و یا غیر توافقی شهر یزد انجام شد، نتایج نهایی پژوهش نشان داد که شکست و موفقیت در رابطه زناشویی را می‌توان از روی تفاوت در سبک‌های دل‌بستگی زوجین و همچنین تفاوت نمرات زوجین (میانگین بیشتر نشان‌دهنده برجستگی نمرات زوجین در آن متغیر است) در هر کدام از متغیرهای ویژگی‌هایی

^۱ Tobin et al

137 بررسی اثرات نگرش مذهبی بر میزان طلاق توافقی و غیر توافقی زوجین.....

شخصیتی پیش‌بینی کرد. زندگی پور (۱۳۹۹)، در تحقیقی که به هدف بررسی رابطه‌ی ویژگی‌های مذهب، شخصیتی، بخشش و سلامت روان در زوج‌های مراجعه‌کننده به مراکز بهداشت گچساران صورت گرفت نشان داد که بخشش با ویژگی شخصیتی روان رنجور خوبی رابطه منفی و با ویژگی‌های شخصیتی سازگاری، برونگرایی، خودآگاهی و پذیرش رابطه مثبت معنادار دارد. همچنین، زوج‌هایی که ویژگی‌های مذهبی و البته شخصیتی مشابه دارند، نسبت به زوج‌هایی که ویژگی‌های مذهبی و شخصیتی متفاوت دارند، یکدیگر را بیش‌تر می‌بخشند و از سلامت روان بیشتری برخوردارند. شاهرادی و همکاران (۱۴۰۰)، در پژوهشی که به هدف بررسی پیش‌بینی تعارض زناشویی از طریق ویژگی‌های شخصیت، روانی و جمعیت‌شناسی زوج‌های طلاق توافقی و غیر توافقی صورت گرفت، نتایج نهایی این تحقیق نشان داد که زوج‌های طلاق توافقی در روان رنجور خوبی، تجربه پذیری و وظیفه‌شناسی و در تمام نه خرده‌مقیاس اختلال‌های روانی با یکدیگر تفاوت معنادار دارند. از بین کلیه متغیرهای شخصیتی، روانی و جمعیت‌شناختی، روان رنجور خوبی، افسردگی، افکار پارانوئیدی، تعداد فرزندان، نوع ازدواج و میزان درآمدی توان پیش‌بین معنادار تعارض زناشویی بودند. با توجه به آنچه اشاره شد، این پژوهش در پی پاسخ به این سؤال است که اساساً نگرش مذهبی بر میزان طلاق توافقی و غیر توافقی زوجین در سطح شهر آبادیه تأثیرگذار است و آیا تفاوتی بین طلاق توافقی و غیر توافقی از منظر نگرش مذهبی بین زوجین در محل مورد مطالعه وجود دارد؟ فرضیه‌های تحقیق:

۱. نگرش مذهبی بر میزان طلاق توافقی زوجین در سطح شهر آبادیه تأثیر معنادار دارد.
۲. نگرش مذهبی بر میزان طلاق غیر توافقی زوجین در سطح شهر آبادیه تأثیر معنادار دارد.

روش‌شناسی پژوهش

روش پژوهش توصیفی از نوع همبستگی بود. از آنجا که لازم بود در درجه اول از قطعیت طلاق اطمینان حاصل شود؛ زوجین متقاضی طلاق از بین مراجعینی که مراحل قانونی را طی کرده و در آخرین مراجعه خود خواستار امضای نهایی حکم طلاق هستند، در شهر آبادیه که خواستاری یا طلاق توافقی و یا غیر توافقی شده بودند با روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. این انتخاب با هماهنگی روسای دادگاه‌های مدنی خاص دادگستری و مراکز مشاوره صورت گرفته است (لازم به

ذکر است که نمونه‌گیری هدفمند، به انتخاب آزمودنی‌هایی اشاره دارد که حداکثر اطلاعات ممکن درباره سؤال‌های پژوهش به دست آید. به این معنی که قبل از پژوهش ملاک‌هایی تعیین می‌شود که فقط زوج‌های واجد آن‌ها می‌توانند در پژوهش شرکت کنند. معیارهای ورودی جامعه آماری شامل گذشت حداقل دو سال از زمان ازدواج زوجین متقاضی طلاق، تجربه تعارض شدید و بلندمدت بین زوجین، دلیل درخواست طلاق به دلایل جسمانی و یا روانی حاد که به نوعی طلاق را تنها راه‌هایی از مشکلات می‌داند، نباشد؛ گستره سنی زنان ۱۸-۴۲ سال و گستره سنی مردان ۲۳-۴۵ سال و با میانگین ۳۴ سال، باشد. نمونه مورد نظر دارای یک گروه زوجین طلاق توافقی و یک گروه طلاق غیر توافقی بود هر یک به تعداد ۱۵ زوج و جمعا ۳۰ زوج را تشکیل دادند.

برای اندازه‌گیری نگرش مذهبی از پرسش‌نامه خدایاری فرد (۱۳۸۳) با دو بعد کمرنگ شدن دین و پررنگ شدن دین و ۱۵ گویه با مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت استفاده گردید. روایی محتوایی این ابزار توسط صاحب‌نظران علوم تربیتی تأیید شد. پایایی ابزار با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ در پژوهش نصیحت‌کن (۱۳۸۹) برای کمرنگ شدن دین ۰/۷۱ درصد و برای پررنگ شدن دین در پژوهش غفوری و رنوسفادرانی (۱۳۹۰) ۰/۸۴ درصد محاسبه شده است. در این پژوهش پایایی سوالات کمرنگ شدن دین ۰/۸۱ درصد و سوالات پررنگ شدن دین ۰/۷۸ درصد برآورد گردیده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزارهای آماری SPSS و آزمون فرضیه‌ها با استفاده از آزمون مقایسه میانگین استفاده شده است.

یافته‌ها

در این قسمت یافته‌های آمار توصیفی (خصوصیات جمعیت‌شناختی) و آمار استنباطی (آزمون فرضیه‌های پژوهش) در قالب جداول زیر آورده است.

جدول ۱. فراوانی زوجین طلاق توافقی بر حسب سن

گویه	فراوانی	درصد
زوج ۲۵ تا ۲۸ سال	۳	۱۰
زوج ۲۶ تا ۳۵ سال	۱۴	۴۶/۷
زوج ۳۶ تا ۴۵ سال	۱۳	۴۳/۳

139 بررسی اثرات نگرش مذهبی بر میزان طلاق توافقی و غیرتوافقی زوجین.....

با توجه به جدول (۱) بیشترین فراوانی پاسخگویان از جامعه زوجین متقاضی طلاق غیرتوافقی برحسب سن، با ۴۶/۷ درصد برابر با ۱۴ نفر، زوجینی با بازه سنی ۲۶ تا ۳۵ سال بودند و کمترین فراوانی نیز در بین همین جامعه آماری، با ۱۰ درصد برابر با ۳ نفر نیز دارای بازه سنی ۱۸ تا ۲۵ سال بوده‌اند.

جدول ۲. فراوانی زوجین طلاق غیرتوافقی برحسب سن

درصد	فراوانی	گروه
۴۶/۷	۱۴	زوج ۱۸ تا ۲۵ سال
۴۶/۷	۱۴	زوج ۲۶ تا ۳۵ سال
۶/۷	۲	زوج ۳۶ تا ۴۵ سال

با توجه به جدول (۲) بیشترین فراوانی پاسخگویان از جامعه زوجین متقاضی طلاق غیرتوافقی برحسب سن، به‌طور مشترک برای زوجین ۱۸ تا ۲۵ و ۲۶ تا ۳۵ سال بوده که دارای فراوانی مشترک ۱۴ و ۴۶/۷ درصد بوده است. کمترین فراوانی نیز در بین همین جامعه آماری، با ۶/۷ درصد برابر با ۲ نفر نیز دارای بازه سنی ۱۸ تا ۲۵ سال بوده‌اند.

جدول ۳. فراوانی زوجین طلاق توافقی برحسب طول زندگی مشترک

درصد	فراوانی	گروه
۴۶/۷	۱۴	۲-۵ سال
۵۰	۱۵	۶-۱۰ سال
۳/۳	۱	۱۱ سال و بالاتر

با توجه به جدول (۳) بیشترین فراوانی پاسخگویان از جامعه زوجین متقاضی طلاق توافقی برحسب طول زندگی مرتبط با زوجین با طول عمر زندگی مشترک ۶ تا ۱۰ سال بوده که ۱۵ نفر برابر با ۵۰ درصد را تشکیل داده‌اند. همچنین کمترین فراوانی نیز در بین همین جامعه آماری، با ۳/۳ درصد برابر با ۱ نفر نیز در بازه سنی بالاتر از ۱۱ سال گزارش شده است.

جدول ۴. فراوانی زوجین طلاق غیرتوافقی برحسب طول زندگی مشترک

درصد	فراوانی	گروه
------	---------	------

۱۴۰.... پژوهش‌های جامعه‌شناختی، سال هفدهم، شماره اول، بهار ۱۴۰۲

۲۶/۷	۸	۲-۵ سال
۵۳/۳	۱۶	۶-۱۰ سال
۲۰	۶	۱۱ سال و بالاتر

با توجه به جدول (۴)، بیشترین فراوانی پاسخگویان از جامعه زوجین متقاضی طلاق غیر توافقی برحسب طول زندگی مرتبط با زوجین با طول عمر زندگی مشترک ۶ تا ۱۰ سال بوده که ۱۶ نفر برابر با ۵۳/۳ درصد را تشکیل داده‌اند. همچنین کمترین فراوانی نیز در بین همین جامعه آماری، با ۲۰ درصد برابر با ۶ نفر نیز در بازه سنی بالاتر از ۱۱ سال گزارش شده است.

پیش فرض آمار در بخش استنباطی

جدول ۵.۵. آزمون کولموگروف اسمیرنوف

سطح معناداری	مؤلفه موردنظر
۰/۱۴۶	نگرش به سوی کمرنگ شدن مذهب در زوجین طلاق توافقی
۰/۵۱۸	نگرش به سوی کمرنگ شدن مذهب در زوجین طلاق غیر توافقی
۰/۶	نگرش به سمت تقویت مذهب در زوجین متقاضی طلاق توافقی
۰/۶۷۳	نگرش به سمت تقویت مذهب در زوجین متقاضی طلاق غیر توافقی

پژوهشگاه علوم انسانی
پرتال جامع علوم انسانی

141 ..... بررسی اثرات نگرش مذهبی بر میزان طلاق توافقی و غیر توافقی زوجین.....

با توجه به جدول (۵) چون مقدار سطح معناداری توزیع‌ها در مؤلفه‌های مختلف مندرج در جدول خروجی آزمون اسمیرنوف در کلیه مؤلفه‌ها، از مقدار خطای مجاز که عموماً ۰/۰۵ است؛ تجاوز کرده؛ پس فرضیه صفر تائید شده و می‌توان از آزمون پارامتری جهت مشخص شدن تفاوت معناداری مؤلفه‌های مذکور استفاده کرد.

آزمون استنباطی داده‌ها (آزمون فرضیه‌های پژوهش)

فرضیه اول: بین کمرنگ شدن نقش دین در زوجین متقاضی طلاق توافقی و غیر توافقی تفاوت معنادار وجود دارد.

جدول ۶. آماره‌های توصیفی فرضیه اول

انحراف استاندارد	میانگین	اندازه نمونه	
۰/۷۴۲۵	۲/۳۰۸	۳۰ زوج	کمرنگ شدن نقش دین در زوجین
۰/۴۵۵۵	۲/۳۸۲۲	۳۰ زوج	کمرنگ شدن نقش دین در زوجین

جدول ۷. نتایج آماره لوین جهت فرضیه اول

میانگین	انحراف معیار	آماره آزمون	درجه آزادی	سطح معناداری	
-/۰۷۸۴	۰/۱۷۶۸	-/۴۴۴	۲۹	۰/۰۰۰	کمرنگ شدن دین در زوجین

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

با توجه به خروجی آماره توصیفی به‌طور شهودی، میانگین نمرات در بین دو گروه، تفاوت معنادار بین دو گروه را نشان می‌دهد و مورد تأیید است اما برای اطمینان سطح معناداری آزمون لوین نیز بررسی می‌شود که در جدول ۷، در سطح ۰/۰۰۰ نیز معنادار شده است. بنابراین، کم‌رنگ شدن نقش دین در زندگی، بین دو گروه زوجین متقاضی طلاق توافقی و غیر توافقی متفاوت گزارش شده است.

فرضیه دوم: بین پررنگ شدن نقش دین در زوجین متقاضی طلاق توافقی و غیر توافقی تفاوت معنادار وجود دارد.

جدول ۸. آماره‌های توصیفی فرضیه دوم

انحراف استاندارد	میانگین	اندازه نمونه	
۰/۶۹۴۷	۲/۰۹	۳۰ زوج	نگرش به سمت تقویت مذهب در زوجین
۰/۲۹۱۱	۲/۵۳۸۶	۳۰ زوج	نگرش به سمت تقویت مذهب در زوجین

جدول ۹. نتایج آماره لوین جهت فرضیه دوم

نتایج آماره لوین جهت فرضیه دوم	دین در زندگی	آماره آزمون	میانگین	انحراف استاندارد
پررنگ شدن دین در زوجین طلاق	۰/۰۰۱	۲۹	۰/۷۴۷۱	-۱/۲۶۸۶

با توجه به خروجی آماره توصیفی فرضیه دوم به‌طور شهودی، میانگین نمرات در بین دو گروه، تفاوت معنادار بین دو گروه را نشان می‌دهد و مورد تأیید است، اما برای اطمینان سطح معناداری آزمون لوین نیز بررسی می‌شود که در جدول ۹، در سطح ۰/۰۰۱ نیز معنادار شده است. بنابراین، پررنگ شدن نقش دین در زندگی، بین دو گروه زوجین متقاضی طلاق توافقی و غیر توافقی متفاوت گزارش شده است.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از پژوهش حاضر بررسی اثرات نگرش مذهبی بر میزان طلاق توافقی و غیر توافقی زوجین در سطح شهر آباده بود. با توجه به نتایج فرضیه اول "بین کم‌رنگ شدن نقش دین در زوجین متقاضی طلاق توافقی و غیر توافقی در شهر آباده تفاوت معنادار وجود دارد"، مورد تأیید قرار گرفت.

بررسی اثرات نگرش مذهبی بر میزان طلاق توافقی و غیر توافقی زوجین.....143

تحقیقات غفوری و همکاران (۱۳۸۸)، نصیحت کن (۱۳۸۹)، آلدوس (۲۰۰۳)، کالمین و همکاران (۲۰۰۵)، اسپرینکر (۲۰۱۱) و تاین و همکاران (۲۰۱۲) همسو با نتایج این فرضیه قرار دارد. به طوری که در اکثر تحقیقات مذکور، چه به طور مستقیم و چه غیر مستقیم تفاوت معناداری کم رنگ شدن نقش دین در زوجین متقاضی طلاق توافقی و غیر توافقی گزارش کردند و تفاهم زیادتری در بن زوجین طلاق توافقی به واسطه آن که زوجین بر سر جدایی بدون چون و چرا به توافقی جدی دست یافته اند و حاضر نیستند، آرامش طرف مقابل را به هم بزنند. مطابق با نظرات خدایاری فرد و همکاران (۱۳۸۳)، به لحاظ نگرش دو اتفاق ممکن است برای زوجین متقاضی طلاق رخ دهد. ابتدا این که اختلافات در راه طلاق توافقی و یا غیر توافقی به کم رنگ شدن نقش مذهب بینجامد؛ که در این صورت، زوجین به زودی اعتقاد خود به دین و مذهب به عنوان یکی از عواملی که در کاهش اختلافات و تعارضات یاری رسان است را از دست می دهند و حتی وظایف مذهبی خود را نیز فراموش می کنند؛ و یا بلعکس آن اتفاق می افتد. در تعریف مذهب از منظر باستون آمده، مذهب در وجدان فرد ریشه می کند. اعمال مذهبی پیروانش را با هم متحد می سازد و ناگزیرشان می کند که به مذهب خود شکل معینی بدهند تا برای تمامی امت فهم پذیر باشد. این مسئله و کم رنگ شدن نقش مذهب آن هم با توجه به نگرشی که زوجین می توانند به زندگی داشته باشند به خوبی مشهود است. به ویژه آن که این تفاوت در کم رنگ شدن مذهب بین زوجینی باشد که یا با توافق با یکدیگر لااقل بدون به هر ریختن آرامش یکدیگر، از هم جدا شده و به زندگی مشترک خاتمه می دهند و راه را برای زندگی دیگر بدون افزایش حساسیت باز می کنند؛ و یا این که با عدم توافق یکی از زوجین آن هم به دلایل عدیده به مانند دل بستگی بیشتر با یک طرف و یا دل بستگی به زندگی و... رضایت به جدایی برای یکی از زوجین امری سخت می شود. بی تردید مطابق تحقیقات صورت گرفته، می تواند تفاوتی بین زوجین طلاق توافقی و غیر توافقی در کم رنگ شدن نقش مذهب وجود داشته باشد؛ اما نتایج این فرضیه، تفاوتی با نتایج اندیشمندان در ارتباط با مؤلفه نگرش به سوی کم رنگ شدن مذهب، بین زوجین متقاضی طلاق توافقی و غیر توافقی نشان نداد.

فرضیه دوم: بین پررنگ شدن نقش دین در زوجین متقاضی طلاق توافقی و غیر توافقی در شهر آبادیه تفاوت معنادار وجود دارد.

همچنین با توجه به نتایج فرضیه دوم "بین پررنگ شدن نقش دین در زوجین متقاضی طلاق توافقی و غیر توافقی شهر آباد" تفاوت معنادار وجود دارد، مورد تأیید قرار گرفت. تحقیقات غفوری و همکاران (۱۳۸۸)، نصیحت کن (۱۳۸۹)، آلدوس (۲۰۰۳)، کالمین و همکاران (۲۰۰۵)، اسپرینگر (۲۰۱۱) و تابین و همکاران (۲۰۱۲) همسو با نتایج این فرضیه قرار دارد. به طوری که در اکثر تحقیقات مذکور، تفاوت معناداری بین زوجین طلاق توافقی و متقاضی طلاق غیر توافقی در نگرش مذهبی در راستای پررنگ شدن و اعتقاد به دین و مذهب در راستای حل مشکلات، اختلافات در زندگی وجود دارد. مطابق با نظرات خدایاری فرد و همکاران (۱۳۸۳)، به لحاظ نگرش دو اتفاق ممکن است برای زوجین متقاضی طلاق رخ دهد. ابتدا این که اختلافات در راه طلاق توافقی و یا غیر توافقی به کمرنگ شدن نقش مذهب بینجامد؛ که در این صورت، زوجین به زودی اعتقاد خود به دین و مذهب به عنوان یکی از عواملی که در کاهش اختلافات و تعارضات یاری‌رسان است را از دست می‌دهند و حتی وظایف مذهبی خود را نیز فراموش می‌کنند؛ و از طرفی ممکن است، مذهب در زندگی به شکلی اساسی پررنگ شده و نقش اساسی در زندگی زوجین ایفا نماید. در تعریف مذهب از منظر باستون آمده، مذهب در وجدان فرد ریشه می‌کند. اعمال مذهبی پیروانش را با هم متحد می‌سازد و ناگزیرشان می‌کند که به مذهب خود شکل معینی بدهند تا برای تمامی امت فهم‌پذیر باشد. این مسئله در جامعه نیز به خوبی مشهود است. زوجینی که از مذهب برای حل مشکلات و اختلافات بهره می‌گیرند. باستون هم‌مذهب را در اصطلاح، رشته پیوند انسان و خدا می‌داند. هدف اعلائی انسان مذهبی هم این است که خود را با او هم ساز ببیند و نظر او را به خودش جلب کند. در جامعه نیز به خوبی زوجینی که مذهب را به عنوان اصل اساسی و نه سایه در زندگی پذیرفته‌اند، توانسته‌اند به نوعی با مشکلات و تعارضات کنار بیایند. بی‌تردید مطابق تحقیقات صورت گرفته، می‌تواند تفاوتی بین زوجین طلاق توافقی و غیر توافقی در پررنگ شدن نقش مذهب وجود داشته باشد؛ اما نتایج این فرضیه، تفاوتی با نتایج اندیشمندان در ارتباط با مؤلفه نگرش به سوی پررنگ شدن مذهب، بین زوجین متقاضی طلاق توافقی و غیر توافقی نشان نداد.

با توجه به نتایج پژوهش پیشنهاد می‌شود رابطه مثبت زوجین با یکدیگر که بر اساس همدلی، احترام متقابل و نگاه درست به زندگی مشترک است، افزایش یافته و باعث شود با استفاده از صمیمیت ایجاد شده تا حد ممکن ضمن کاستن از تعارضات، زوجین را از طلاق در آستانه آن دور کرد که

145 بررسی اثرات نگرش مذهبی بر میزان طلاق توافقی و غیر توافقی زوجین.....

خانواده‌ها و مراکز فرهنگی می‌توانند در این زمینه مؤثر باشند. بین زوجین طلاق غیر توافقی، ایمان به زندگی، باور به اعتقادات، داشتن هدف و جهت در مسیر یک زندگی مشترک، از مواردی است که در صورت اجرا و عمل به آن، زوجین طلاق را تنها راه آرامش خود نخواهند دید. به هر شکل، انسان‌ها به امیدی که از سوی پروردگار به آنان عطا می‌شود، زنده‌اند و تا وقتی این امید برقراری ارتباط مشترک در زندگی زوجین برقرار باشد، امکان شکست در زندگی و تثبیت پدیده طلاق به‌عنوان تنها راه باقیمانده کاهش می‌یابد. همچنین با شرکت زوجین در مراسم‌های مذهبی، خواندن آیه‌های پر از نور قرآن کریم، استفاده از دستورات پیامبران و ائمه اطهار بتوانند، مسیر یک زندگی رو به افول و کسل‌کننده را به سمت وسوی مثبت کشانده و ضمن استفاده از فیوضات پربرکت الهی، زندگی توأم با نقش مؤثر دین داشته باشند. به‌ویژه این مسئله می‌بایست در بین متقاضیان طلاق غیر توافقی پررنگ‌تر شده و کمرنگی مذهب را به هر طریق به پررنگی و تأثیرگذاری مبدل سازند. مطابق با یافته‌ها و مشخص شدن تفاوت معناداری نقش دین در زندگی بین متقاضیان، می‌بایست عنوان شود که در بین متقاضیان طلاق غیر توافقی، رنگ و بوی دین به مراتب کمتر دیده شده است. از این رو می‌توان با سوق دادن زوجین به سمت دین و بهره‌گیری از توان بالای تقویت دین و مذهب در حل مشکلات عدیده زندگی مشترک، ضمن پرهیز از جدایی به استحکام هر چه بیشتر زندگی مشترک امیدوارتر بود. مؤسسات فرهنگی در کنار مؤسسات مشاوره خانواده در این زمینه بسیار مؤثر خواهند بود.

منابع

- بشارت، محمد. (۱۳۹۷). بررسی ویژگی‌های مذهبی به عنوان پیش‌بینی‌کننده‌های میل به طلاق در زوج‌های در شرف طلاق توافقی و یا غیر توافقی شهر یزد. فصلنامه تربیت جوان. (۱)۹. ۳۱-۴۸.
- چراغی، محمد. مولوی، حواد. (۱۳۹۵). رابطه بین ابعاد مختلف دینداری و سلامت عمومی در دانشجویان دانشگاه اصفهان. پژوهش‌های تربیتی روان‌شناختی. (۲)۲. ۱-۲۲.
- خدایاری فرد، محمد. (۱۳۸۳). ارتباط نگرش مذهبی و رابطه پدر فرزندی با سازگاری اجتماعی فرزندان جانباز و عادی شهر تهران. اولین همایش علمی جانباز و خانواده.
- زندنی پور، ط. آزادی، ش. ناهیدپور، ف. (۱۳۹۹). بررسی رابطه ویژگی‌های مذهبی، شخصیتی، بخشش و سلامت روان در زوج‌های مراجعه‌کننده به مراکز بهداشت گچساران. فصلنامه سلامت روان. (۲)۷. ۱۴-۲۵.

شاهمرادی، س. فاتحی زاده، م. احمدی، ا. (۱۴۰۰). بررسی پیش‌بینی تعارض زناشویی از طریق ویژگی‌های شخصیت، روانی و جمعیت‌شناسی زوج‌های طلاق توافقی و غیر توافقی. نشریه دانش و پژوهش در روانشناسی کاربردی. ۱۲(۱). ۴۱-۵۸.

غفوری، م. ورنوسفادزانی، م. گل پرور، ا. مهدی زادگان، ب. (۱۳۹۰). ویژگی‌های شخصیتی و نگرش‌های مذهبی به عنوان پیش‌بین‌های موفقیت و شکست رابطه زناشویی. ۷(۲).

کیهان‌نیا، احمد. (۱۳۹۸). زن امروز-مرد دیروز، تحلیلی بر اختلافات زناشویی. چاپ هشتم. تهران. چاپ هشتم. انتشارات قوس.

Sprenkle, D. H. (2011). Differences in religious attitudes divorced spouses. *Journal of Divorce & Remarriage*, 14(3-4), 47-60.

Tobin, R.M., Graziano, W.G., Vanman, E.J., & Tassinari, L.G. (2019). Personality, emotional experience, and efforts to control emotions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79, 656-669.

Whisman, M.A., Uebelacker, L.A., & Weinstock, L.M. (2017). Psychopathology and marital satisfaction: The importance of evaluating both partners. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 27, 830-838.